

LITURGIJA - SVETI SUSRET

Giulio Meattini
BOŽIĆNO VRIJEME: TRI BLAGDANA, JEDNO OTAJSTVO

427

Služba Božja 4 | 07.

Božićno vrijeme se odvija preko tri glavna slavlja koja svojim sadržajima opisuju liturgijski period i tvore njegovu fizionomiju. Radi se o svetkovini Božića (25. prosinca), svetkovini Bogojavljenja (6. siječnja) i o svetkovini Krštenja Gospodinova kojim se zaključuje božićni ciklus. U liturgijskom smislu ove svetkovine ne ponazočuju samo obredno tri povijesna događaja, nego povrh svega one su susljedno uzbiljenje *triju vidova jednoga Otajstva* čija je jezgra Božje Utjelovljenje. Prvi vid je povijesno *rođenje* Sina Božjega, drugi sveopće obilježje njegova *očitovanja*, treći kenotički *silazak* u vode Jordana, koji ancipira muku. Čitav smisao Božića može biti sadržan u ova tri vida.

1. BOŽIĆ

Razmišljati o Božiću nije moguće a da se ne pođe od činjenice rođenja. Tumačeći smisao triju misa za Božić, Ivan Tauler, u svojoj čuvenoj propovijedi, govori o trostrukom rođenju sadržanom u ovom otajstvu.

„Danas se slavi trostruko rođenje u kojem bi svaki kršćanin trebao klicati od radosti. (...) Prvo i najuzvišenije rođenje dogodilo se kada je nebeski Otac rodio Jedinorođenoga Sina. Drugo rođenje, koje se danas slavi, jest ono od prečist Djevice. Treće rođenje događa se kada se Bog svaki dan i svaki čas rađa stvarno i duhovno u dušama preko milosti i ljubavi. Ova tri rođenja danas se slave kroz tri mise. Prva pjeva u mrkloj noći: *Dominus dixit ad me, filius meus es te, ego hodie genui te*. Ova se misa slavi u čast skrivenog rođenja koje se dogo-

dilo u tajanstvenom božanskom krilu. Druga misa započinje riječima: *Lux fulgebit hodie super nos*; ona označava sjaj pobožanstvenjene ljudske prirode te se slavi u zoru. Ovo rođenje, naime, bijaše dijelom spoznatno i dijelom nepoznato. Treća misa se slavi danju i započinje riječima: *Puer natus est nobis et filius datus est nobis*, te se odnosi na slavno rođenje koje se svaki dan i svaki trenutak treba dogoditi i događa se u dobrim i svetim dušama, koje se otvaraju milosti.¹

Sličan tekst, visokog stupnja teološke zrelosti kao što je klasična nauka renske mistike o unutarnjem rođenju Riječi zasigurno nije moguće predložiti kao pravu interpretaciju triju Božićnih misa. Ona, međutim, iskazuje duboku teologiju koja uspijeva zahvatiti jezgru božićnog otajstva uklapajući skladno u jedinstveni okvir povijesni događaj Kristova rođenja između trinitarne vječnosti s jedne strane i subjektivno i duhovno sudjelovanje vjernika s druge strane. Sve to unutar okvira liturgije koja, unatoč činjenici pretežno alegorijskog tumačenja misa, predstavlja mjesto u kojemu tri trenutka (rođenje vječno, povijesno, duhovno) pronalaze stjecište. Jednim jedinstvenim pogledom tako možemo zahvatiti cjelinu Otajstva: *ante saecula, in tempore, per ritus, in nobis*. Preko liturgije čovjek biva ujedinjen u vjeri s Utjelovljenim Sinom, sudjelujući tako na njegovom vječnom sinovstvu, na njegovom vječnom i vazda aktualnom rođenju od Oca. Štoviše, naše rođenje je sudjelovanje na vječnom rođenju Riječi od Oca po kojem sudjelujemo na trinitarnom životu. Subjekt triju rođenja je, naime, vazda On, *Logos*, viđen bilo u svojem vječnom božanstvu, bilo u svojem pravom čovještvu, te konačno u svojem odnosu prema nama.

Takvo poimanje koje je ujedno teologija i duhovnost, u potpunom je skladu s liturgijom i Pismom. Novozavjetna uporaba Ps 2,7 kojega citira Luka bilo u događaju Isusova krštenja (Lk 3,22) bilo u odnosu prema uskrsnuću (usp. Dj 13,33), pokazuje kako je Spasiteljev zemaljski život produžetak vječnog rođenja od Oca. Rođenje, život, smrt i uskrsnuće Gospodinovo je uzbičenje božanskog sinovstva vječnog Sina u Isusovom čovještvu. Njegovo povijesno poslanje ne može biti odvojeno od vječnog i božanskog rođenja, ali nije niti vidljivi ni funkcionalni izraz istoga. Aktualnost otajstva koje se dogodilo ovdje na zemlji jednom zauvijek, prvi put na povijesni i neponovljivi način, a zatim i

¹ G. Taulero, *Opere*, Paoline, Alba 1977., str. 37s.

na liturgijski koji je ponazočenje onoga povijesnoga, nije drugo nego događaj vječnosti u vremenu, tj. događaj vječne aktualnosti trinitarnoga života za sve ljude. Dakle, vrijeme zemaljskog Isusovog života i liturgijsko vrijeme koje iz njega proizlazi su epifanija božanskoga nad-vremena.

Znakovito je, kako nas upozorava Tauler, da liturgija koristi isti psalam u tekstovima svetkovine Božića, osobito kada u ulaznoj pjesmi pjeva: „Gospodin mi reče: Ti si Sin moj, danas te rodih.“ Na taj se način vjernici uvode u priznanje rođenja Sina Božjega od Djevice Marije koje je očitovanje njegova vječnog rođenja u krilu Očevom. Zato se u zbornoj molitvi od 19. prosinca kaže da je Bog „objavio svijetu sjaj svoje slave rođenjem Djevice“. Sve to biva još jasnije ako se osvrnemo na liturgijsku uporabu jednog drugog psalma, tradicioalno protumačenog u trinitarnom smislu: *In splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te* (Ps 109, 3). Tako biva jasan prijelaz od motrenja Utjelovljenog Sina rođenog od Djevice prema motrenju Sina Božjega u svojem božanstvu.

Ovo nas razmatranje odnosa između konsupstancijanog rođenja i povijesnog rođenja Riječi uvodi naravno u temu našega rođenja u Bogu.

„Dobri Bože, Spasiteljev rođendan
početak je našeg božanskog preporođenja.
Molimo da nas privede i vječnom životu u nebu.“
(Božić, Danja misa, Popričesna)

Na blagdan sv. Stjepana, dan nakon Božića, poruka koja se daje iščitati iz tekstova molitava naglašava uvijek istu istinu: liturgija prvomučenika je jasno definirana kao ‘produžetak božićne radosti’, jer je njegovo mučeništvo ‘dan rođenja’, tj. dan u kojemu se za Stjepana dogodilo rođenje u Bogu samo zato jer je to bilo moguće zahvaljujući rođenju od Boga. Smještanje ovoga blagdana dan nakon Božića čini se kao da ispada iz božićne klime. U stvarnosti, on nas uvodi u temeljni smisao slavlja: Rođenje Krista u nama je naše rođenje u Bogu.

Tri su rođenja, dakle, koje valja razlikovati, ali ne odvajati. Naše rođenje preko vjere i sakramenta je uzbiljenje rođenja kojim Otac oduvijek rađa Jedinorođenoga Sina svoga i preko njegova rođenja od Djevice Marije. Liturgijski čini preko kojih se događa naše rođenje slave svi odreda istinu rađanja. Također je razumljivo Marijino posredništvo u središnjem posredništvu

Isusa Krista. Nije slučajno da se, osam dana nakon Božića, slavlje božićnog otajstva proširuje i na slavlje Majke Božje. Tako i mi možemo kušati iskustvo Josipa i mudraca koji nisu susreli i prihvatili Dijete bez Majke (usp. Mt 2, 14.21; Mt 2, 11).

2. BOGOJAVLJENJE

Čitav Božić ne može biti opisan unutar kategorije rođenja. On je također i bogojavljenje, očitovanje, „očitovanje milosti Božje“ (Tit 2, 11). Zato simbolizam svjetla igra važnu ulogu u ovom liturgijskom vremenu. Bogojavljenje stavlja na središnje mjesto ovu dimenziju Božića pomažući nam da bolje uvidimo smisao objave i očitovanja u povijesnom događaju rođenja Sina: utjelovljenje Riječi je „svjetlo koje rasvjetljuje tminu“; „pravo svjetlo koje dođe na svijet“ (Iv 1, 5.9). To svjetlo „rasvjetljuje svakoga čovjeka“ (Usp. Iv 1, 9) te ne poznaje granice narodâ, jezika i religija.

Bogojavljenje, međutim, ima neka posebna svojstva: to je Božje očitovanje *u tijelu*, odnosno očitovanje *nevidljivoga u vidljivome*, neposredno i ujedno posredno očitovanje. I to je posljedica jedinstva dvaju naravi, onoga *commercium* koje se događa između božanskoga i ljudskoga. Bog se ovdje ne očituje u svojem čistom božanstvu, nego preko naravi koju je on sam predvidio da postane jezik kojim će izraziti sebe samoga. Tako se očituje zakon svake komunikacije između Boga i čovjeka u vremenu: tijelo, tjelesno postaje put pristupa duhovnom i bestjelesnom. Čitava liturgijsko-sakramentalna forma slijedi zakon božićne epifanije tvoreći pristup nevidljivom Bogu preko simbola, riječi i gesta. U prvom božićnom predslavlju pronalazimo ovu sakramentalnu dinamiku čitavog kršćanskog života izraženu na osobito sugestivan način:

„Jer je po tajni utjelovljene Riječi
očima naše duše sinulo novo svjetlo tvoje slave:
dok u božićnom djetetu spoznajemo Boga
budi se u nama čežnja za nebeskim dobrima.“

Iako se nalazi daleko izvan božićnog konteksta, vrijedi citirati tekst himna na svetkovinu Presvetog Srca Isusovoga koji opisuje isti princip duhovnog kršćanskog iskustva:

„Zapovjedila ljubav je
Da koplje tebe otvori,
Te ljubavi nevidljive

Mi rane štovat možemo.“

Put posredništva, kojega je Bog odabrao da bi se očitovao ljudima, put je kojim ljudi mogu prići k Bogu. Ako je ukupno stvorenje put k Bogu, onda je također istina da u Isusu, u Crkvi i u sakramentima Bog preuzima na poseban način čitavo stvorenje i preobražava ga u susretište sa sobom. Nije različito niti iskustvo mudraca koji se klanjaju otajstvu kako pjeva himan jutarnje Bogojavljenja:

„O prizora čudovitog!
To svjetlost je neprolazna
Sjaj uzvišen, bez granica
Od neba, zemlje stariji.“

431

3. SILAZAK

Na svetkovinu Krštenja Gospodinova pronalazimo još više istaknutu dimenziju rođenja o kojoj je bilo riječ. Silazeći u vode Jordana Isus biva priznat kao Sin Očev i u isti mah utemeljuje krštenje kao sakrament posinovljenja. Tako zborna molitva svetkovine kaže:

„Svemogući vječni Bože,
kod krštenja na Jordanu
Duh Sveti je sišao na Isusa Krista,
a ti si ga svečano proglasio *svojim ljubljenim Sinom*.
I nas si iz vode i Duha Svetoga nanovo rodio za svoju djecu:
daj da vazda živimo u tvojoj ljubavi.”

U Gospodinovom krštenju je prisutan i motiv bogojavljenja, jer je ova svetkovina na poseban način epifanijska; to je prvo službeno očitovanje, možemo reći, očitovanje trinitarnoga otajstva polazeći od Krista:

„Gospodine, danas slavimo dan
kad si Isusa objavio kao svoga ljubljenog Sina.
Primi naše darove i daj da postanu Kristova žrtva,
kojom si oprao grijehe svijeta.“
(Darovna)

Oba vida svetkovine neodvojivi su od teme poniženja Sina Božjega kojega anticipira krštenje. Krštenje je za Isusa javni i svjesni izbor puta čovječstva. To je bitno *silazak*. Nema bogojav-

ljenja (epifanija) niti utjelovljenja Sina Božjega (Božić) niti našega rođenja na božanski život bez ovoga otajstva silaska. Isus, zajedno s grešnicima koji pristupaju Ivanu Krstitelju, silazi u vode rijeke, u simbol kaosa smrti grijeha.

Božić kao otajstvo rođenja i očitovanja je dakle samo početak poniznog silaska Sina u svijet, početak čije će ispunjenje biti njegova smrt i silazak nad pakao. To nas podsjeća Isusovo krštenje: „Božić je zato za Isusa kao i za nas početak smrti. (...) Božić je početak čovjeka koji treba umrijeti – kao i za nas – jednim činom, najvišim činom svoje vjere i poslušnosti. Kada prilazimo s vjerom pred jaslice novorođenoga, trebamo vidjeti da tu započinje sumrak, nazvan smrt, koji jedini spašava, jer je njegova praznina ispunjena nerazumljivošću bez imena Božjega.“² Svetkovina Gospodinova Krštenja smještena na posljednje mjesto božićnoga vremena nadodaje na čaroliju i na divljenje Otajstva očitovanog ljudima dobre volje, ozbiljan ton Isusa koji se solidarizira s grešnicima, koji postaje Jaganjac preuzimajući na sebe grijeh svijeta (Usp. Iv 1, 29). Krštenje Gospodinovo je na taj način produžetak božićnog vremena prema pashalom trodnevlju, pa stoga i potvrđuje jedinstvo Kristova Otajstva između rođenja i smrti/uskrsnuća.

Riječi Ivana Krstitelja u trenutku kada je ugledao Krista kako mu prilazi, izražava čitavu složenost Božjeg silaska i poniženja (Usp. Mt 3, 14). Ivan je začuđen pred Božjom poniznošću poput Petra pred Učiteljem kada mu Gospodin želi oprati noge (Iv 13, 6). To je odlučujući trenutak u kojemu Ivan, Petar i bilo tko drugi razumije što znači naći se pred licem Božjim. On služi čovjeku u potpunoj ljubavi. Krist me poslužuje ostavljajući me za stolom. Krist umire darujući mi život. I u tome se očituje otajstvo Božića: da se Stvoritelj rodi kao stvorenje, da Gospodin postaje sluga, da se Nedužni ubroji u grešnike i za njih daje život. Za nas je to nespoznatljiva odviše uzvišena Božja pravednost. Nije to pravednost koja daje svakome ono što mu pripada, nego pravednost koja daje svakome ono što nema: lik čovječstva na sliku Božju (Fil 2). Tako još jednom *admirabile commercium* postaje vodeći motiv čitavog božanskoga djela u svijetu.

(S talijanskog preveo Ivica Žižić)

² K. Rahner, „Come sentire la festa del Natale“, u: *Nuovi Saggi*, vol. 10, Paoline, Roma 1986., str. 440s.